

Илюстрация ИРИНДЕКЪ

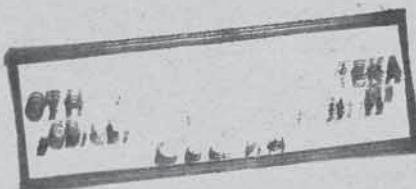

ИЗДАНИЕ НА ИЛИНДЕНСКАТА ORGANIZACIJA

Съдържание:

1. † Високо Преосвещени св. скопски митрополитъ Неофитъ
2. Паричните сръдства и счетоводните операции на Македонската организация преди Илинден
3. Македонски културенъ домъ
4. Македоно-Одринското опълчение
5. Учебното дѣло въ Воденъ и воденско
6. Положението
7. Българските училища въ Добруджа закрити
8. Единъ миль приветъ отъ провинцията

МАКЕДОНСКА НАРОДНА БАНКА

Капиталъ 40,000,000 лева.

ЦЕНТРАЛА — СОФИЯ

Клонове — Г. Джумая, Петричъ, Неврокопъ, Св. Врачъ

Телеф. № 2-5196, 2-5197, 2-5198, 2-5199.

Телеграф. адресъ: МАКЕДОНБАНКЪ

Открива текущи сметки дебиторни. — Сконтира търговски портфейлъ

Приема за инкасo полици, платими въ България и чужбина, при много изгодни условия.

Отпуска заеми срещу залогъ на бъжански облигации, които приема също и на хранение безъ право пазене и се грижи по инкасиране купоните.

Приема срочни и безсрочни влогове при много изгодни лихви и условия.

Извършва преводи навсъкъде въ България и чужбина.

Издава гаранции за участие въ търгове и предъ частни предприятия.

Първостепенни кореспонденти въ цѣла България и въ чужбина.

ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕН

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телефон. 2-19-32

Годишенъ абонаментъ за Царството — 120 лв., за Европа — 200 лв., за Америка — 2 долара. Отдѣленъ брой 5 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окръжно № 40,350 отъ 28. XI. 1933 г.

ILLUSTRATION „ILINDEN“ Rédaction et administration: rue „Pirot“ 5. — Sofia, Bulgarie

Високо Преосвещени св. скопски митрополитъ Неофитъ

На денъ Рождество Христово успокой се отъ земните си страдания, огледъ въ вѣчността духът на бореца за свободата на брата робъ, угасна свѣтилото, което обилно пръскаше свѣтлина въ родната земя, склони очи далечъ отъ роденъ край, далечъ отъ близки и всичко мило, безъ да може да види сбѫдната идеала, за който неуморно работи, бори се и страда още отъ ранна възрастъ чакъ до гроба, одовѣ епархията, за която се бѣ вѣнчалъ и ѝ служи като най-достоенъ архи-пастиръ. Загина единъ отъ живите паметници, които ни сочеха епичните борби на македонския българинъ за човѣшки правдини.

На 4 януарий 1870 г. край лазурния брѣгъ на Охрида синъ домът на благочестивите православни българи Паскаль и Мария е билъ осиянъ отъ свѣтла радост — родилъ се е отрокъ, Наумъ, гордостъ за измѣченъ баща, упование и надежда за по-щастливи бѫдници за бедни родители. Детето расло и крепнѣло и обръщало вниманието на близки и познати съ своя природенъ интелектъ, съ своята живостъ. И всички се радвали на неговия напредъкъ, но неврѣстното още дете не било честито дасе радва дѣлъго на башини грижи и на нѣжни майчини милувки. На седмата си годишна възрастъ то изгубва най-напредъ брата си, — убитъ отъ вражески куршумъ, — а малко следъ това, отъ скрѣбъ по него и отъ грижи, оставили сѫ го последователно най-напредъ баща му, а после и майка му. Останали сѫ му само две сестри.

Суровата несрета на крѣглoto сирачество кали живота и характера на малкия Наумъ и отъ него израства закрѣгленъ духомъ и тѣломъ борецъ за народни правдини.

Виждайки върасото най-успѣшно ще може да

одеянието, подъ което отаде животъ и сили въ служба на чаровната земя, що го бѣ родила, още на 20 годишната си възрастъ младиятъ юноша прегрѣща монашеството и става дяконъ на Охридския митрополитъ Синесий, като прие името Неофитъ. И служи Неофитъ за гордостъ и утеша на близки и познати, и пълни тѣхните сърдца съ надежди за по-свѣтли дни.

Помнимъ дена, въ който се разчу изъ цѣла Битоля вѣстта, че Охридскиятъ владика пристигналъ съ двамата си дякони — Неофитъ и Гораздъ. Това бѣше народно тѣржествоза битолчани. Старо и младо тичаше да види светия образъ на увлажавания старецъ и милътъ фигури на двамата негови дякони — левентъ-юнаци. Радостъ преизпълняше сърдцата на всички. Нѣкаква вѣра въ бѫдящето, едно особено чувство на народна гордостъ осия цѣлото българско поселение. И мълвѣше се всажду: „Само гърците ли иматъ

владика и дякони? Нека сега тѣ видятъ нашите! И какъ хубаво, какъ сладко приказватъ на нашия кръщенъ и милъ езикъ!“

Въ края на 1891 година Негово Благенство Екзархъ повиква при себе си младия иерадяконъ и, следъ като му внуши значението на ролята, която има

† Негово Високо Преосвещенство
СКОПСКИЙ МИТРОПОЛИТЪ
НЕОФИТЪ

да играе като духовенъ пастиръ за своя народъ, изпрати го въ Московската семинария да просвѣти своята душа, и ведно съ заложбите, съ които тя бѣ обилно надарена свише, да може да огрѣва и да стопля сърдцата на тѣзи, които по-късно ще иматъ щастиято да бѫдатъ негови пасоми. — До тукъ Неофитъ е само съ III класното образование получилъ въ родния си градъ Охридъ и Духовното училище въ Одринъ, което бѣ завършилъ съ материалистичната подкрепа на ученическото самообразователно дружество „Св. Климентъ“, въ Охридъ.

Завършилъ съ отличиенъ успѣхъ семинарията презъ 1897 г. той встѣжва въ духовната академия въ сѫщия градъ, но Негово Блаженство чувствува голѣма нужда отъ вѣрни и достойни служители на църквата и училището и презъ месецъ августъ на сѫщата година извиква го обратно, за да го изпрати за свой представителъ, за учителъ и вѣзпитател при педагогическото училище въ гр. Скопие, кѫдето заварва начало на епархиата бившия Охридски Синесий, съ когото работятъ до 1899 година и влагатъ всичките си усилия въ борба съ чуждата пропаганда, която въ никой случай не би успѣла, ако нѣмаше наши дѣржавници, които съ нѣкакво пренебрѣжение заявяваха, че заради една попска калимявка не ще правятъ политически вѣпросъ съ еди-коя си велика дѣржава, т. е., ако ключовете на крепостта не бѣха предадени отъ тѣзи, чието предназначение бѣше да я запазятъ на всѣка цена за бѣлгарското население, което бѣше единствено отъ християнските населени въ града и въ цѣлата му околнност, нѣщо което то доказа при истиляма, когато гласува почти изцѣло за бѣлгарски владики, за който сѫ правени сериозни постѣжки предъ султана още въ 1828 г. — 44 години преди създаването на Бѣлг. Екзархия.

Педагогическата дѣйност на младия и енергиченъ иеродяконъ е бележита. Спомнятъ си съ най-топло чувство на благодарност и признателност всички, които имаха вѣзможност да слушатъ него-витъ пламенни проповѣди за достойна и вѣрна служба на родъ и отечество. Бележитъ сладко-поенъ пѣвецъ, каквito Охридъ не единъ е далъ, другаръ и наставникъ на своите ученици, мнозина отъ които сѫ и негови врѣстници, въ свободното отъ занятия време той е винаги съ тѣхъ и вѣздействието, което е упражнилъ върху тѣхъ, е най-ползотворно. Рѣдко учителъ е билъ така идеализиранъ, както е билъ вѣздигнатъ въ съзнанието на всѣки ученикъ иеродяконъ Неофитъ. При една разходка вънъ отъ града, въ мѣстността Тахталидже, когато стройните стѣжки на учениците се огласяваха отъ тоновете на

„Край Босфора шумъ се вдига,
Лѣскатъ саби, щитове....“

пѣта съ най-пълно вѣодушевление и вѣзоргъ, курсуми изъ изненада проехватъ около мощния станъ на Иеродякона Неофита. Неговото расо на нѣколко мѣста е пронизано, но Богъ запази нѣвредимо тѣлото му. Всички ученици и наизлѣзли на разходка граждани сѫ около станалия вече националенъ герой, а атентатора подъ прикритието на властта избѣгва линчуването отъ страна на разярената маса.

И както всѣки герой, готовъ да се принесе въ саможертва за народни идеали, спечелва обаянието на всички и се вѣзпѣва въ народния епосъ, така и този случай е увѣковѣченъ въ пѣсенъта:

Селце мъничко
Тахталидже славно
Свидетелствува
Нашата борба.

Вражски курсуми
Димъ само дигать,
Низъ бѣлгарски рѣче
Каменитѣ хвѣрчать.

пѣсенъ, която и денъ днешенъ се пѣе изъ сборове и седѣнки.

Два месеца следъ тази случка Иеродяконъ Неофитъ е на работа въ Духовния отдѣлъ при Светата Екзархия, а презъ 1900 год. той е изпратенъ вече като Иеромонахъ за председателъ на църковно-училищната община въ гр. Дойранъ, кѫдето епископъ Паисий Полянионъ води жестока борба съ всичко бѣлгарско и съ най-непростените срѣдства за преследване — обиски, побоища, затвори — достига до положението да разколебае по-слабитъ духомъ — а мащина ли сѫ тѣ? — и да създаде страхъ на високото място за бѫдещето на тоя край.

Калениятъ, обаче, борецъ за народни правдини събира около себе си старо и младо, бедно и богато, сгрѣва тѣхните души, настѣрчава ги, вѣодушевлява ги и ги врѣща отново въ лоното на родната ни църква. Неговата дѣйност е така планомѣрна, тѣй зрѣло обмислена и спешна, че покрай всичко друго на бѣрза рѣка събира срѣдства и издигва нова училищна сграда, а заедно съ това успѣва да отнеме отъ гѣркоманите единствената имъ въ града църква „Св. Пророкъ Илия“, обстоятелство, което става причина за бѣрзото врѣщане и на останалите нѣколко гѣркомански кѫщи при братята имъ бѣлгари отъ цѣлия градъ.

Завѣршилъ мисията си по такъвъ блестящъ начинъ, сразилъ окончателно гѣрцкия епископъ, следъ една година нашиятъ достоенъ духовенъ началикъ е изпратенъ въ Кукушъ да успокои подхвѣреното на ужасни гонения, побоища, арести, заточение, поради Татарчевата афера, бѣлгарско население. Църковно-училищното настоятелство начело съ своя пѣдседателъ архимандритъ Вѣбановъ цѣлото е хвѣрлено въ затвора и никой не може да се добере до него. Каймакаминътъ, родомъ Критянинъ, е много зле настроенъ противъ бѣлгарите и църковно-училищното дѣло въ цѣлата Кукушка окolia е напълно разстроено, и унитството шедствува съ пълна крачка напредъ. И, както въ мѣтна вода лесно риба се лови, така и тукъ, то, унитството, по-примамливо, обещаващо по-голѣма сигурност и изгоди, се зашири изъ селища и градове и успѣва да разколебае много съвести, да разклати едва закрепналите наши църкви и училища.

Три години само сѫ предоставъчни на опитния нашъ стратегъ да вѣзвѣрне всичко въ старото положение, да омаломощи окончателно нашественика, да направи невѣзмъжно по-нататъшното му състояне въ тѣзи мѣста, да го прогони отъ сърдцата на най-арогантно излѣганите и подиграни отъ униятския епископъ (Елифани отъ Казалѣтъ) бѣлгари и да спечели нови позиции за своите братя, за да бѫде готовъ да се притече на помощъ на бѣлгарския елементъ въ столицата на Македония, която е раздрусана отъ основи отъ атентатите на така наречените „гемиджии“, а малко по-късно и отъ Илинденското вѣстание, въ чиито пламъци се съкруши тронътъ на тирана.

Въ Солунъ Преподобният Иеромонахъ Неофитъ заварва всичко разпилияно: църкви и училища изпозатворени, учители, свещеници, църковно-училищни настоятели — едни избити, други хвърлени въ зандана, трети изпокрили се въ миши дупки.

Всичко — и ново и инородно, власти и пропаганда — е насочено противъ българите. Затворите съзпрепълни съ заловени отъ града и провинциите заклетници. Всеки ден се издигатъ нови бешилки, параходи разнасятъ изъ острови и далечни заандани заточеници. Атентати въ града, атентати вънъ отъ града. Настанало е второ пришествие. Дете въ майка пищи. Страхъ и трепетъ е обхванало всичко. Разпилъло се е паство и не знае какъ да се справи, къде да се приюти, подслонъ да намъри!

И это ангель хранитель низпосланъ отъ Бога.

Представя се за пръвъ пътъ предъ валията Хасанъ Фехми паша. Председателът на българската община е приетъ не по свойствения за турчина начинъ на най-изтънчена вежливостъ. Отваря се дума за откриване на учебнитѣ заведения — основни училища, прогимназии и гимназии. „Кои училища? тѣзи ли, въ които се готвятъ комити?“ Запитва валията. — Не, паша хазаретлери! Училищата, които сѫ открыти по волята и по законитѣ на нашия Господарь. Който престъпва неговата воля и законитѣ му, той ще отговаря съ главата си.

Рауфъ паша, новият валия, заповъдва да не се приематъ въ община лица отъ провинцията и да не му се представляватъ никакви оплаквания. И нарежда се по тайни пътища всъко лице, всъка делегация да се явява лично предъ Хилми паша, особено предъ двамата комисари при него: Николай Николаевич Демерикъ и Мюлеръ, представляващи великиятъ сили по силата на Мюрцщегските реформи. А тъѣ, делегациите и оплакванията имъ, сѫ така обилни и настойчиво дотегливи, щото заставятъ самъ Хилми паша да му се представя всичко чрезъ председателството на църковно-училищната община, и, по настояване на Неофита, за да не се харчатъ срѣдства за арзовали, да се представлятъ молбитѣ въ по три еднообразно написани на български езикъ заявления.

Така, по тоя начинъ, турската власт почна да признава като официален не само устния, но и писмения български езикъ.

Проникнатъ всецѣло отъ ролята, която има да изиграе за успокоение на брата робъ, готовъ да понесе кръстни страдания за благото на своите пасоми, ние виждаме Преподобния Иеромонахъ Неофита въ постояненъ контактъ съ представителите на турското правителство и съ чуждестранните консули — съ първите хора отъ центъра и предградията на градъ Солунъ. День и нощь той е въ общение, въ убеждаване и въ успокояване на духоветѣ. Нѣжното му и отзивчиво сърдце не му дава покой. Той преживява всичките теглила на борящия се за повече слънце, за повече хлѣбъ, и страданията на издигналия се твърде високо надъ придошлия сатрапъ, който вѣкове подъ редъ тѣже по най-безмилостенъ начинъ най-дивната, най-чаровната страна въ Европа. Цѣли нощи подъ редъ той прекарва въ размишления за пжтя, по който трѣбва да тръгне, за начина, който трѣбва да възприемѣ за облекчение ужасно много натегналото положение. Кошмаръ и видения го измѣжватъ и безпокоятъ неговия сънъ. Потъ и сълзи обливаватъ измѣченото му лице. Почивка и радостна утеха

нѣма за неговия духъ. Нищо не е въ състояние да го успокoi. Като въ калаедоскопъ въ неговото съзнание изпъкватъ всички жестокости, на които самъ той е билъ личень свидетель, или за които му е донесено, че сж се иззвѣршили. А нему всичко се донася: той е звеното, той е обединителна нишка. Нему се възлагатъ всичките упования и надежди, защото всички виждатъ въ него героя на Тахтали-дже при Скопие, партньора и поразителя на Паисия Полянинонъ, унищожителя на униятството въ съ-седния Кукушъ, безпримѣрния труженикъ, милости-
гия самарянинъ и братъ.

Можемъ ли да си представимъ мжкитъ и страданията, които е изпиталъ светия молитствовател и дъбъцъ? Можемъ ли да влезнемъ въ положението на единъ единственъ човѣкъ всрѣдъ глутница отъ хищници, готови да се нахврлятъ върху му и да го разкжссатъ?! Не се ли е намираль той въ положението на християнскитъ великомжченици, които сѫ били подлагани на неземни страдания заради Христовата вѣра, която сѫ изповѣдвали?

И какво разстояние го е дълило отъ положението, въ което изпадна неговия замѣстникъ, приснопамятниятъ Архимандритъ Евлогий, който заплати своето българско произхождение съ хвърлянето му въ Солунския заливъ 10 години по-късно! Преди това не паднаха ли въ жертва на турския фанатизъмъ руските консули въ Битоля и Митровица Ростковски и Щербинъ? И не единъ пътъ животътъ му е билъ застрашенъ. Не веднажъ билъ подвъргнатъ на най-ужасна опасностъ. Но неговото безстрашне, смелостта му да гледа смъртъта право въ очите, винаги сж го спасявали. Цѣлиятъ му животъ е осъянъ съ тежки страдания и благодарение на неговата чрезмѣрна упоритостъ той успѣва да възвѣрне спокойствието и по-късно да възстанови всичките изгубени позиции за българското племе.

Лютата зима слага край на възстанието. Равносмѣтката е покъртителна: 103 села съ около 9,000 кжжи сѫ пометени отъ лицето на мѫченицата земя. Десетки хиляди старци, мѫже, жени и деца сѫ останали безъ храна, безъ подслонъ. Голи и боси нещастници, тѣ мръзватъ изъ улиците на градове и села и сѫ готови да станатъ плячка на мизерията и глада.

Всичко това покъртва душата на нашия мъженикъ. И, влѣзъль въ допиръ съ чуждестранните консули, той издействува тѣхното застѣжничество предъ по-високи мѣста и скоро пристигатъ цѣли паради съ дрехи, завивки, хранителни продукти и много души, много клети сираци и старци сѫ спасени.

Закърпилъ грамаднитѣ зъющи рани, възведенія вече въ чинъ Архимандритъ Високопреподобниятъ Неофитъ се залавя за творческа дейностъ. Съ големи усилия той успѣва да издигне две черкви — едната въ гробищата, а другата срѣдъ града, и влиянието на българитѣ въ Солунъ отново почва да расте.

Като награда за всичкия упоритъ и ползотворенъ трудъ ние виждаме нашия дойстойнѣйши пастиръ осиянъ съ короната и жезъла на Брѣгалничкии епископъ, въ което качество презъ време на хуриета е изпратенъ като Викарий на престарѣлия вече Скопски Синесий, за да бѫде пъкъ презъ Августъ 1910 г. избранъ и за титуляренъ Скопски Митрополитъ.

Известенъ като учител и Иеродяконъ въ зората на своята дейност, спечелилъ сърдцата на цѣлото паство, което и възпѣ неговия подвигъ, вънчаването на новия кириархъ за дълбоко легналата въ душата му епархия се посреща съ особена радост и задушевно доволство отъ всички безъ изключение епархиоти.

Сбѫдната мечтата, която бѣ лелѣялъ въ душата си цѣли 20 години, и издигналъ се до най-високото стжпало, което може да достигне предпредѣленията отъ Бога истински вѣрующия християнинъ, Високопреосвещениятъ Неофитъ прегръща сана съ всичката любовь и преданность и съ нова енергия и жаръ се отдава въ служба на българската църква и народъ.

Самъ преживѣлъ копнека да види лика на българския владика, да се допре до неговите одежди и да цѣлуне светата му дѣсница, за да получи благословенитето Божие, тичалъ цѣли километри вѣнъ отъ града да посрещне първия Охридски владика, изпълненъ съ обаянието, съ кое то чрезмѣрната радост го бѣ осияла, прочелъ въ народната душа копнека на всѣки българинъ да чуе словото Божие непосрѣдствено отъ устата на замѣстника на Иисуса Христа, пропитъ всецѣло отъ ролята, която има да играе като Богопомазанъ пастиръ на своя родъ, новиятъ Скопски Митрополитъ се впуска всрѣдъ народъ и върши чудеса.

Представиль цѣлата канцеларска работа на своя протосингель архимандритъ Панаретъ, самъ той тръгва изъ градове и села да се представи предъ своето паство и дѣлникъ и празникъ той е между него.

По предварително изработена програма, известена своевременно на населението, Н. В. Пр. не пропуска нито единъ по-значителенъ празникъ да не биде въ обиколка изъ епархиата си. Тукъ е храмовия празникъ на църквата, тамъ нова църква ще се освещава, еди кжде си новъ Господенъ служителъ ще се ржкополага, безъ огледъ на време и превозни срѣдства, новиятъ владика е между своите избраници и тѣ всички отварятъ сърдцата си и му устройватъ посрещания незапомнени, невидени до тогава — така, както на Вайа цѣлиятъ Иерусалимъ посрещна Богочеловѣка съ вѣзгласа: „Осана Сину Давидову“! Само въ първата година отъ ржкополагането си той освети 4 нови храма въ Гостиварско — въ селата: Балинъ долъ, Лѣтица, Чайле и Печково.

Освещаването на църквата „Св. Пророкъ Илия“ въ с. Црешово, Винишко махала, скопско, остави неизличими спомени у всички присѫтствуващи. Следъ вечернята дѣдо Владика, заобиколенъ съ свещеници, пѣвици и по-първи хора отъ селото и отъ околността, прибира се въ кѫщата на дѣдо Атанаско Дръмовъ. Една 50—60 годишна жена, цѣла треперяща се изпречи предъ него и извика: „Стой, Владико Светий! Дай да цѣлуна полите ти. Цѣли петь вѣка копнѣмъ за нашъ свети Пастиръ и едва днесъ Богъ ни удостои съ своята милостъ! И се хвѣрли тя, истински вѣрующата християнка, предъ неговите стжпи и зарида. Кръсти се и цѣлува расото му. Всички останаха вцепенени. Самиятъ Светителъ едва се облада. И се наведе легко и й подаде дѣсница, която тя зацѣлува, и се изправи. Коя бѣше тази жена и кой я научи да постъпчи така? Не бѣше ли това жената, българката, носителката на най-дѣлбоката вѣра, на уважението и на почитъта, на пре-

клонението на българския народъ къмъ Бога и къмъ неговите достойни представители?

Примѣрътъ на тази старица се последва и отъ други — наредиха се на редици отъ едната и отъ другата страна и всички паднаха на колѣне и получиха благодатта Божия отъ низпослания носителъ на българския вѣжделеная и идеали.

На сутринта, отивайки въ черква, видѣхме селото препълнено съ народъ надошъль не само отъ близките села — пъстротата на разноцвѣтните носии показваше събора на българи отъ почти всичките околии на Скопската епархия.

Черквата, скромна, свита, неможеше да побере нито десетата част отъ дошлийтѣ, толкова за да присѫтствува на освещаването, колкото да видятъ и да получатъ благословията отъ всеобщо уважавания духовенъ началникъ. Всички благоговейно пристъпятъ къмъ черквата и се услышаватъ да чуятъ дѣдо Владика. Всички сѫ унесени отъ душевна наслада отъ преживената радост. Празникъ е въ селото, празникъ е въ душата на народа, ликуващъ отъ преизпълнено съ национална гордостъ сърдце.

Следъ църковната служба, когато се зададе мощната фигура на премиля за всички кириархъ, това бѣше една трогателна картина, каквато не всѣки е щастливъ да види. Тичатъ предъ светителя мжже и жени, стари и млади, да видятъ неговия ликъ, да приематъ неговата благословия, която той, сияющъ отъ съзнанието за силното желание, съ което се очакваше тя, раздаваше я на лѣво и на дѣсно съ пожелания за здраве и изобилие плодовъ, за щастие и благополучие на цѣлия български народъ, за чието величие и напредѣкъ той действуваше и говорѣше съ пълно въодушевление и съ пръсъзени отъ умиление очи.

Често той, смиренія, кроткиятъ, благиятъ, но гордъ по съзнание и духъ духовенъ пастиръ, преизпълненъ отъ доволство отъ това, на което бѣ личенъ свидетелъ, казваше: „На. Виждате ли колко добъръ, каквътъ вѣрующъ народъ имаме? Съ тоя народъ човѣкъ чудеса може да направи, стига само да знае какъ да го води, какъ да го насочва. За този ние, призванитѣ негови водачи, трѣбва да сме между него — да чуемъ ний неговите болки, да вижда той насъ и да черпи въодушевление и поука отъ насъ, отъ нашите дѣла. Водимъ отъ сѫщите тѣзи схвашания и чувства нали Господъ нашъ Иисусъ Христосъ е билъ винаги съ народа и народътъ. Го е следилъ всѣкїде и всѣкога? Да би могло да се не връщамъ въ Скопие, а да тръгна отъ сало на село, между самия народъ, да го сплотя въ едно, да обединя неговите помисли и да видите каквътъ отпоръ той може да даде и на пропаганди и на всѣкакви опити за чужди влияния“.

Карпинскиятъ монастиръ „Св. Богородица“, Кумановско, е раздразнилъ апетита на хора, които нѣматъ нищо общо съ създаването на монастира. А цѣли 16 села сподѣлятъ сѫдбата на своя монастиръ. Турската власт напълва много силно — прибѣгва и до най-непростими срѣдства, за да се отнеме монастира отъ българите, които сѫ го създали и го владѣятъ отъ незапомнени времена. Явяването само на дѣдо Неофита спасява положението. Всички до единъ тръгватъ съ него и монастиръ и 16-те села си оставатъ такива, каквито сѫ си били отъ създание мира сего.

Дълбоко проникнатъ отъ ролята, която църквата има да играе ведно съ нейните върховни представители за сцеплението на всички помисли и чувства, Н. В. Пр. възнамеряваше да прави постъпки да му се изпрати въ помощь единъ Епископъ, чийто познания и трудъ да използува въ непосредствено общение съ народа отъ обширната му епархия, която обхващащо 10 околии — Скопска, Тетовска, Гостиварска, Кумановска, Паланечка, Кратовска, Щипска, Св. Николска, Кочанска и Царевоселска и която самъ той неможеше да обгърне, при все че почивката и бездѣлието за него бѣха нѣща съвсемъ непознати — той работи съ пълна всеотдайност и постигна резултати неимовѣрно голѣми по своята величина и замахъ. Тъкмо по това време въ североизточната част на нашата земя се развила събития, които смутиха спокойното съществуване на мѣстното население. Много огорчения се изпитаха, много разочарования се преживѣха, много горчиви чаши се изпиха. Това, което не бѣше нито сънувалъ българинъ, се ширѣше всѣки денъ и застрашаваше да помрачи спокайната съвестъ на гранитните стълбове по села и градове. Идванието на Богоизбрания Митрополитъ тури край на всички колебания.

Всички се приютиха подъ егидата — мощната и крепка — на ожидания Архиерей, всички се обединиха около него и чуждитѣ ордия и инородциѣ затрепераха. Разколеба се тѣхниятъ духъ. Угаснаха тѣхните надежди.

Новъ подемъ, съ нови крачки по-твърди отъ всѣкога, застремиха се всички къмъ българския въходъ.

Въ Светата Екзархия ликуватъ отъ тоя обратъ и очакватъ чудото да стане.

Но сѫдба! Българска орисия! Издигнала се до недостигаема за човѣчеството слава въ полето на честта, народътъ ни понесе унижения, каквито историята е отбелязала само веднажъ въ своите страници — при унищожението на Карthagенъ. И всичко се сгромоляса. Всичко се обѣрна наопаки, и спечеленото съ кървавъ потъ и съ денонощна промисълъ и страдания на оплаквания Светъ Старецъ, — па и що ли не още! — се разгроми. Лицата, които на времето не правѣха въпросъ отъ попската калимавка, съ своята незрѣлостъ, съ недостоинството си и съ надменността, която абсолютно никакъ не отговаряше на простоватия имъ акълъ, грабнаха подноса, на който бѣ сложена цѣлата трѣпнеша да види свободата страна, за да бѣде принесена въ даръ на по-старата сестра, хвърлиха го въ тинята и затъпкаха го съ кракъ. Богъ милостивъ, та заварди поне това, което трѣбва да пазимъ като зеницата на окото си.

Презъ 1913 г. ведно съ всички наши владици Свето Скопиския Неофитъ бѣ заставенъ да се раздѣли съ паството си. Мъченията на Патриарха Евтимия и волитѣ и риданията по своите духовни водители, въздигнати въ душата на паството до положението на истински Христови приемници, отново раздраха грѣдитѣ на българския народъ.

Две години по-късно всички македонски митрополити заеха отново епархиите си. Благодарността къмъ Бога на възрадваното паство бѣ велика.

Но не би за дълго. Фаталната грѣшка доведе нови неща. Изгубената стжпка хвърли въ пропастта всичко.

Изгнанъ отъ своя престоленъ градъ, трудолюбието, изпитаната дейност и патриотизъмъ на Преосвещения Неофитъ бѣха използвани, като му бѣ възложено управлението на Одринската и Лозенградската епархии. Но изтощителните борби, които понесе изъ Македония, бѣха дали свое злоторно отражение върху неговия организъмъ. Макаръ и сравнително не въ много напреднала възрастъ, той бѣ сразенъ отъ тежъкъ ударъ, и до края на живота си влачи разочароването отъ изпитаната тѣга веляя по изгубенъ роденъ край.

Настаненъ край гр. София въ своята вила „Изгнание“, изгнаникъ Митрополитъ предаде Богу духъ като най-достоенъ воинъ, служилъ и сложилъ кости предъ отечествения олтаръ.

Винаги милѣющъ за поробения братъ, още въ 1916 год. той създава фондъ при образуваното отъ него дружество „Милосърдие“, което и денъ днешенъ върши своята твърде ползотворна дейностъ.

Като реаленъ изразъ на чрезмѣрната си любовъ къмъ народъ и паство той завеща всичко, което чрезъ икономии бѣ скътълъ презъ цѣлата своя дейностъ. Той не забрави нито Светия Синодъ, нито своите съграждани охридчани, нито Скопското благотворително братство, женското дружество „Екатерина Симиончева“, „Милосърдие“ и т. н.

Оцененъ отъ близки и познати най-достойно, той бѣ изпроведенъ до вѣчното му жилище по твърде трогателенъ начинъ.

Починалъ надвечеръ въ деня Рожество Христово — близките му казватъ, че той е предрекълъ деня на своята кончина — безъ вестници и печатъ, когато всичко е затворено, какъ така можа да се разчуе, та презъ време на опѣлото му, станало на другия денъ, да се изпълни черквата до претъпкане!

Богъ да прости достойния, заслужилия на родъ и отечество Архиастиръ. Блаженство и покой на измѣжената му душа.

Вестта за блажената му кончина ще се е разнесла вече изъ бистритѣ води на буйния Вардаръ и Охрида синъ. Не единъ очи ще се настъзятъ, не единъ уста ще отронятъ топли молитви къмъ Всевишнаго Бога, Който, като е оценилъ неговата най-вѣрна и най-достойна служба, ще отреди да потече миро отъ неговите кости за назидание и за примѣръ на всички, които сѫ се нагърбили да носятъ кръста Христовъ, та като него, като нинѣ оплаквания нашъ Пресвятъ Пастиръ, да вложатъ всичките си заложби, цѣлото свое същество, за слава на Бога, за преуспѣване на църква и отечество и за издигване на българския народъ на онай висота, която му подобава като на народъ честенъ, трезвенъ, пестеливъ, трудолюбивъ, многотърпеливъ — качества, чийто носителъ бѣше покойниятъ нашъ Светий Старецъ и които проповѣдваше предъ всѣки свой събеседникъ.

Да пребѣде въ вѣчността славата на Скопския митрополитъ дѣдо Неофитъ.

К. Христовъ

Паричните сръдства и счетоводните операции на Македонската организация преди Илинден

Успехът на едно предприятие зависи до голема степен от начина на кредитирането му, от финансовите източници, от постоянните парични сръдства, съ които ще разполага, както и от умълкото и не безразборно харчене на всички тези сръдства.

Този въпросът беше най-болното място за ръководителите тъла вътре въ Македония и Одринско. Почти на всички тези лица единствената им мисъл беше да се сдобият съ пари от самото население, за това именно беше издигнатъ девиза: „Помогни си самъ, та и Богъ да ти помогне“, безъ да се вземе изъ предвидъ, че една част отъ българското население въ Македония беше безимотно (чилигарско), останалото състоеше отъ бедни селски земеделци, гурбетчи и дребни еснафи-търговци. Между това население редко беша хората съ крупни богатства и съ по-големи капитали. Некои отъ първите хора въ организацията знаеха, че въ Македония няма богата българска класа и заради това вътре се беше загнездило убеждението, че ще се сдобият съ финансови сръдства само чрезъ обири, упававайки се на максимата: „цельта оправдава сръдствата“, като се посъгаше съ еднакво спокойна съвест, както върху частната и обществената, така и върху държавната собственост. Примери за това има много.

Идеята за подобни обири беше възприета и Гоце Делчевъ. Още презъ 1897 г. той залови Назълъмъ Бей отъ Струмица, отъ когото поиска откупъ 3000 лири турски. Следната пътъ година — 1898 г. Гоце залови единъ лихварь-гръкъ на име Димитраки отъ с. Шилиносъ, отъ когото поиска 600 лири откупъ. Надеждата на Делчевъ да се сдобие съ пари отъ тези двама пленици не се осъществи, защото и двамата избягаха лесно отъ ръцетъ на стражата, която ги пазеше.

Солучливъ обиръ беша успели да направятъ Сандански, Чернопеевъ и Кръстьо Асеновъ, които плениха американската мисионерка Мисъ Стонъ, и за освобождението на която Турското правителство броя 14000 турски лири.

Презъ 1900 г. беше плениъ единъ гръкъ лъкаръ на име Керамиджиолу отъ Лозенградъ. Неговото плениване не само че не донесе никакви парични сръдства, но стана причина да пострадатъ около 70 души, които беша хвърлени по затворите. Четата на Мерджановъ и Соколовъ също така беше успела да плени едно турче, синъ на богатъ бей близо до Одринъ, но четата не могла да се укрие въ близките гори, и още въ полето до сания Одринъ била заградена отъ пехота и кавалерия, та бе избита следъ много часови героични защити. Самият Мерджановъ тежко раненъ попада въ плени и въ последствие биде обесенъ въ Одринъ.

Тази идея се беше разпространила като повсеместна епидемия отъ единия край на Македония до другия, — да се сдобиятъ съ парачни сръдства чрезъ обири. Не остана не изкушенъ и мждрия и спокоенъ духъ на мълчаливия Лазо попъ Трайковъ, въ Костурско, който реши да предприеме една колкото смѣла толкова и рискова акция, като нападне некой по-състоятеленъ селянинъ отъ околните,

и отъ него да вземе наведнажъ известна сума. За такава жертва жребието падна на Моаремчето отъ с. Прекопана, защото той минаваше за състоятеленъ човѣкъ и се допускаше, че винаги държи въ себе си много пари.

Попъ Трайковъ взелъ съ себе си още двама души, а именно Лазо Лукаро отъ с. Апоскелъ и Колето Вишенски. Тъ всички владѣха отлично албански езикъ, и тримата, преоблечени като турски, запиета (единия като онбашия) отидаха въ Прекопана и извикаха кмета на селото, като искаха да направятъ обискъ въ къщата на Моаремчето, ужъ изпратени отъ Костурския каймакаминъ, за да търсятъ откраднатите 200 лири отъ Клисура. Действително намѣриха точно 200 лири въ Моаремчето, които взеха подъ предлогъ, че тъ съ именно откраднатите отъ Клисура, запечатаха ги въ отдељни кесии съ селския печатъ и си заминаха. Никой отъ присъствуващите не се осъмни, че мнимите запипета не съ пазителите на реда и закона. Всичко се извърши по установените законни правила, като се състави и нужния „протоколъ“ на турски езикъ, който се връчи на кмета за правопазване и... следъ това тройката си замина за тамъ, отъ където беше дошла, носейки съ себе си ценната придобивка!

Другъ обиръ въ Костурско бѣ този, който се предприе презъ Май 1902 г., когато беше плениъ Аристотели Дамбениоти отъ Костуръ, синъ на богатъ гърчеещъ се българинъ-Търпо Лумбуровъ отъ с. Джембени. Отъ този обиръ нищо не се взе, защото Битолскиятъ окръженъ комитетъ по принципъ не одобряваше подобни обири. Аристотели бѣ освободенъ невредимъ предъ вратите на Костуръ.

Презъ м. февруари 1903. г. нѣколко младежи българи живущи въ Атина намислиха да оберять горепоменатия Търпо Лумбуровъ. Това щѣше да стане презъ деня, въ който той изтегляше една ипотека отъ около 50,000 лева златни. Презъ цѣлия ден бай Търпо биде следенъ и, когато вечеръта се прибираше въ къщи, нашите младежи маскирани — това бѣше презъ карнавалната седмица — заобиколиха го и една „дама“ завъртѣ дѣдо Лумбуровъ да танцува съ него, друга, тоже „дама“ поиска и тя да танцува съ него, и въ суматохата бѣ измъкнатъ отъ вътрешния му джобъ обемистъ портфейлъ пъленъ съ... непотрѣбни книги и само 200 драхми пари на лице. Хитриятъ Търпо бѣ оставилъ събраната ипотека при своя нотариусъ, така че и този обиръ се осути.

До толкова се беша фанатизирали разните дейци въ районите си, че мисълта имъ бѣше всецѣло погълната отъ този въпросъ, какъ да се сдобиятъ съ пари. Въ княжеството не беша рѣдки случаи, когато се обираха оржейните складове, па даже и касите на държавните учреждения, както това стана презъ 1895. г. съ обира на пощенската каса въ Кюстендилъ, откъдето беша взети 20,000 лева златни.

Свѣто-Горскиятъ Зографски манастиръ бѣше прицелна точка на Солунските ръководители. Предполагали съ, че тамъ има несмѣтни богатства,

обаче останаха горчиво разочоровани, когато узнаха истинското състояние на тази обител...

Сарафовъ, човекъ изобретателенъ и съ богата фантазия, бидейки въ Свѣта Гора, замислюва да плени Срѣбъския Краль Александъръ Обреновичъ, който по това време посети Хиландарския монастиръ и следъ това да иска откупъ за освобождението му и пр. и пр.

Единъ отъ ржководителитѣ на Битолския окрѣгъ, като ставаше дума за тѣзи обири ми призна, че и въ известни членови на Битолския окрѣженъ комитетъ била легнала тази идея, нѣщо повече даже, било замислено да се плени Руския Консулъ въ този градъ и следъ това да се иска голѣмъ откупъ за освобождението му.

Надделя, обаче, мнението на тѣзи, които гледаха по-трезво къмъ този начинъ за събиране срѣдства и се изостави плана за пленияването на Руския Консулъ въ Битоля.

Постъпващите странични помощи, както и тѣзи отъ откупа на Мисъ Стонъ и др. счетоводно никдѣ не сѫ записани. Известно е, че парите отъ Американската мисионерка на първо време бѣха оставени — при Мих. Бояджиевъ въ Пловдивъ 2,000 турски лири, у Хаджи Димовъ — София 4,000 т. л., при сестрата на Крѣстьо Асеновъ — Сѣбка Асенова — 4,000 т. л., у телеграфиста Узуновъ отъ София — останалитѣ 4,000 т. л. Много бѣха причинитѣ да не се дѣржи редовно счетоводство въ организацията: опасностъ отъ ненадейни обиски, случайни предателства, липса на елементарни и специални счетоводни познания, както и обобщена касова система, и най-важното, пълно и неограничено довѣрие, което съзаклятищите хранѣха къмъ своите ржководители.

Първите появили се нужди на организацията се посрещаха отъ членски вноски, които основателитѣ бѣха въвели — всѣки новоприетъ членъ да внеся ежемѣсечно съгласно имотното му състояние известна сума, която за година неможеше да надмине сумата половинъ турска лира. Всѣки новопокрѣстъ пъкъ трѣбваше да внесе и една доброволна вноска. Тѣй като въ началото не сѫществуваше никакво формално тѣло на Организацията, липсваща всѣкаква система за събиране пари.

XII. 26. 1936. Разписка отъ Ц. М. Р. К.

Всички организационни дѣла се вършеха на приятелски начала и въ другарски духъ. Специаленъ касиеръ нѣмаше, и приходитѣ и разходитѣ се извѣршваха отъ лицето, което ставаше единъ видъ началникъ надъ онѣзи, които той покрѣстваше.

Въ първите години отъ създаването на вѫтрешната организация сѫществуващо едно особено устройство — всѣки новоприетъ бѣше задълженъ да работи за общото дѣло, безъ да знае, кой и какви сѫ другите членове на това дѣло. Въ Битоля, па и въ Солунъ, както и въ другите центрове, организационната ядка бѣ въ рѣжетѣ на петь — десетъ души, които въ своите срещи докладваха резултатите за извѣршеното отъ всѣки по отдельно. Колко новопокрѣстени има, какви доброволни суми и членски вноски е събрали, какви сѫ направени разходи, за всичко всѣки се е отчиталъ по отдельно. При тѣзи, тѣй да се каже, взаимни доклади се оформяха организационните приходо-разходи.

Отъ денъ на денъ нарастваха и нуждите на организацията, поради което се прибѣгна до събиране доброволни помощи и отъ не съзаклятици (не покрѣстени). На внеслиятѣ каквато и да е сума се издаваха разписки подобни на тѣзи отъ клише № 1 и 2*. Издаваха се такива разписки даже и на не бѣлгари — на евреи, цинци, гърци, па и на самитѣ турци! Тѣзи разписки, художествено изработени, съзаклятиците приемаха съ особена радост и ги пазѣха като свещени раликли.

Разписка отъ атинското революционно д-во

*) Клише № 2 е отъ кочанна разписка издавана отъ Македонското дружество въ гр. Атина — Гърция.

Постъпващите суми от доброволните по-
жертвувания бѣха чувствителни и това наложи на
Централния комитет да предпише на околийските
комитети да държат редовно сметководство —
всѣки окръгъ, районъ или село да си завежда
книги така, както разбираше мѣстната „касиеръ“.

Всички които сѫ имали възможност да провъряват нѣкога смѣтководните книги на разните селски комисии, ще си припомнятъ куриозните случаи за системата на счетоводството и за начина на записване приходитъ и разходитъ въ селската каса.

Напримѣръ: Издадената разписка на нѣкой но-
вопокръстенъ селянинъ се записваше въ касовата
книга така: „крава“ за три лири, или продадохъ
единъ „конь“ за пять лири, или пѣкъ една „мѣска“
за 10 лири.

Разходните пера бѣха още по-куриозни. Помня много добре, провѣрявахъ касовата книга на единъ касиеръ на селска комисия — учителъ, който продължаваше да води приходо-разходната книга така, както я бѣ водилъ предшественикътъ му. За него не сѫществуваха установените счетоводни привила „да дава“, „да взема“ а записваше всичко „синд-жири“ т. е. почващие напримѣръ: Продадохъ една „крава“ и взехъ три лири, на сѫщата страница и на следващия редъ записваше: дадохъ на една „невѣста гъркиня“ 240 гроша, което се разбираше, че е купилъ една гръцка пушка за 240 гроша; или платихъ за пять оки „сухо грозде“ — барутъ — 225 гроша; или „мастравъ“ за посрещане на Керимъ Паша „Крумъ“ — Борисъ Сарафовъ — толкова гроша; Платено на Сендукъ-емини 11 лири, 4 палеона (на-полеона) и 9 бѣли (бѣли меджидии) за „третинката“. Подъ думата Сендукъ-емини се разбираше Район-ната каса, въ която е била внесена припадающата се една трета часть отъ общия приходъ на сел-ската каса.

Този начинъ на записване приходитъ и разходитъ — „синджиръ“ бъше твърде неудобенъ, както за общия сборъ на прихода, така и на разхода. Касиерът не можеше да покаже *счетоводно* колко пари сѫ постѫпили въ касата и колко е изразходувалъ и съ каква сума разполага въ момента.

Зададохме този въпрос на поменатия касиер. Той стана, отключи едно чекмедже и извади една чинийка, въ която *отдълно* слагаше комитетските пари и въ която имаше то ино сумата, която ние провърено изкарахме, че тръбваше да разполага!

Не допускамъ счетоводнитѣ книги и въ другитѣ райони на Македония и Одринско да бѣха различни отъ тѣзи, които имамъ предъ менъ а именно: на „Корсиканско“ — Костурско смѣтководство.

Видниятъ революционеръ-началникъ Лазо Попъ Трайковъ, родомъ отъ с. Джембени, Ко-стурско, оставилъ една тетрадка направена отъ загъната въ осминка обикновена чертана кан-целарска хартия и зашита не презъ гънката, доста несръжно отъ вънъ, въ която на пър-вата страница е записалъ съ шифъръ след-ното*:

^{*)} Запазенъ е текста съгласно шифъра, въ който липсватъ буквите ъ, ъ и щ. Последната се означава също.

Ноем. 07.06.09г. в 17ч 45м	108
Бригада № 01	2435
Бригада № 02	10800
Бригада № 03	108
Бригада № 04	208
	244
	59
	48
	108
	120
Итого на 07.06.09г.	664
Бригада № 01	28
Итого на 07.06.09г.	15,370
Итого на 07.06.09г.	15,589
Бригада № 01	15,370
	219
Бригада № 02	15,589

Bullock's Westerly Gull seen & coit xect
x. S. A. Hanot hat yut yuot kah otha gagh
Coahuxa havex a coss & xent riegbnost
Sex xl 1903

and spornsporloch gooch vha
kroosch (abtwicks) ihs booyet en st
txewah vha kihpnoogoch ha booyet
Sxaagphothcoetxoch hadsk

„Река ми греди мжтена. Тукъ се записани сметките ми от излизанието ми от затвора от шестнадесети февруари месец 1903“ —

Тукъ е отбелезано всичко што е давано (трошено) по разни нужди и също колко е получавано от разни места на района, само от мене. Самите сметки от първото ми освобождение (23. XI. 901) та до заминаването ми во Болгария през Гърция се записани на други третрадки (т.е. до месец май, 7. V. 1903). Пиша на собствения си тетрад саморъчно Лазо Поп Трайков от село Джмбени, суво-село“.

„Лирата сто и осом, напалеона деветдесет и четири получи тези както следва на доле во гроша текущти“.

Въ тази тетрадка Лазо попъ Трайковъ отдѣля прихода отъ разхода — въ нѣколко страници, записва постгипилътъ у него суми, а въ други нѣколко странички — направенитъ отъ сѫщия разноски.

Въ главната книга на „Корсиканско“-Костурско — сѫ записани отъ Пандо Кляшевъ и Василь Чекаларовъ всичкитъ приходо-разходни пера. Първиятъ се придържа що годе въ рамкитъ на смѣтководенето,

и макаръ и да е записвалъ отдѣлно приходитъ отъ разходитъ, все пакъ не може да се твърди, че е подържалъ едно редовно счетоводство. Главната книга на Костурския районъ съдържа 90 страници отъ доста дебела карирана хартия, останала е безъ корици и има размѣри 24 по 15 см. Въ нея костурските ржководители сѫ записвали повече съ шифъръ. (Има само нѣколко страници записани отъ Кляшевъ на права азбука) всичкитъ приходи и разходи.

На стр. 6 Пандо Кляшевъ е записалъ следното:

Съдържанието на този шифъръ е както следва:

Сметка на Никола Георгиевъ*) за оставените на сохранение у него от ржководителите на Костурския район Лазо поп Трайков, Лазо Москов и Пандо Кляшев отъ 1902.

Дадено на Кольо со лира 108. ср. грошове от пушки Москов дал 2,435

от разписка подписана от Асан Ефенди, 10,800

Поп Трайков дал 108

" " 708

" " 94

" " 59

" " 47

" " 108

" " 120

Лазо Москов отчете се за десет лири върнати от Киряко 864

от опинци 27

Целата сума оставена на сохранение у

Кольо е гроша 15,370

Равносметка получени: 15,370

дадени 15,589

остава да джлжиме на Кольо 219

за допълнение харченитъ пари сумата двесте и деветнадесетъ гроша.

За да има човѣкъ представа какъ ставаше отчитането на комитетскитъ суми, тукъ даваме факсимиле № 5 стр. 9 кѫдето Кляшевъ отбелязва съ шифъръ нѣкои операции за получени суми.

Съдържанието на този шифъръ е следното:

Сметка на Киряко Тжрповски предадена на 1. XII. 1902 за получените пари от Кольо Поповски

Дадени на Киряко во брой гроша

сребрени: 1080

Во брой 324

" " 2160

" " 1080

" " 2160

" " 1080

От Кольо за Битоля 108

" Пандо Кляшев за Битоля 108

Осомъ хиляди и сто гроша 8100

Битолското началство ни предада седемдесет и пет лири срещу отпуснатитъ отъ централния комитет за нашия край (Корсиканско) само сто лири турски, чрезъ Киряко Тжрповски от Джмбени:

На шеснадесети септемврий 5,400

" двадесети октомврий 1902. 2,700

Осомъ хиляди и сто гроша 8,100

*) Никола Георгиевъ Поповски род. с. Джмбени, поч. гр. Бургазъ 1934 г.

На страница 22 Кляшевъ пише направо (безъ шифъръ). Той не се придържа въ смѣтководното

<u>Разходът на състоварката</u>	
<u>помощни сума</u>	
14/10/90г.	отъ Кирджо Марковски ... 648
14/10/90г.	отъ Коимската комисия ... 402
	бешко ... 1100 р.
<u>разходът на състоварката</u>	
14/10/90г.	на Членове видрибъв. за раменни и бъл. 5.20
3/10..	на Леди Лордъ за допълнителни сметки 11
"	Членове пособия - в разлици за членки 6
"	И. С. Попови 20
"	за Сапуне въ Кюстендъ 6
14/10/90г.	закупи боядисана за покраска на банишът 108
2/10..	на Леди Лордъ за бартичка 26
"	на теколетка за драмата 40
"	Въ Мерийски залъвърд на Г. Гекаларовъ 108
"	за гуми за външна 120
"	за чукът за Франческо 108
19/10..	на Петрова за външна 108
25/10..	за моята 5
27/10..	за Кория за членки и членки 1
"	за членки 1
14/10/90г.	на Кирджо Марковски ... 8
"	погребъ "Бруни" пократко 10
"	заплати отъ Кирджо 10
"	за поправка на Агаси и револвер 4.20
"	к. мастир за револвер Симони 5
"	за членове видрибъв. 10
20/10..	заръ по ладъ за членки 2.20
16/10..	на Стари членове при Кюстендълски 110
26/10..	заръ членки 1
	лични издръжки за Кирджо и други в седалището 60
	(отъ 14/10. - 16/10/90г. пр. 3/15-14/10/90г.)
	за 60 членови членки получува отъ Ладжински 15
	бешко ... 903.30

Македонски Културенъ домъ

Импозантна сграда на 5 етажа, на една площ отъ кръгло 1400 м.², съ 75 стаи, съ магазини, 2 обширни и 1 по-малъкъ салони, съ фоайе, гардеробъ и всички приспособления за подуреждане на македонски етнографически музей, за библиотека съ читалня, заседателна, помъщения за македонски наученъ институтъ и за останалите културни организации на македонския българинъ – това е Културния Македонски домъ, който се издига въ центъра на столица София.

Започнатъ преди 7 години, следъ много мъчителни перипетии, домътъ най-после е завършено дъло и напомня величавата борба на последните три поколѣния на македонеца за освобождаването на своя роденъ край.

На 23 януари, сутринта, въ театралния са-

правило „да дава“ „да взема“, операциите записва на една и съща страница, както това се вижда вътукъ приложеното клише № 6.

Изразходването на сумите се вижда, че е правено твърде пестеливо. Отбѣлѣзани сѫ даже и най-дребните разходи, като този, че на 2. V. 1903 г. дарилъ на една сгатба въ село Косинецъ два гроша и половина и че въ посещението си въ църквата на сѫщото село далъ за свещи и дискоса единъ грошъ.

На страница 23 Кляшевъ прави една равносметка, която приключва на 8. III. 1903 г., кѫдето съ мяка признава, че има единъ малъкъ дефицитъ и казва: „Кѫде е похарчена тази сума не зная, едно за гдето не съмъ ималъ възможност да записвамъ всичко вследствие на обстоятелствата и друго за дето на дребно съмъ давалъ пари“. Въ всѣки случай за личната си издѣржка, както и тази на старата му майка, е била отпусната съвршено малка сума.

Отъ страница 30 до 44 на касовата книга на Костурския районъ Василь Чекаларовъ записва приходните и разходни пера по единъ доста оригиналенъ счетоводенъ методъ. Той се придържа строго въ страници и партиди, неговите операции сѫ сложни, въ смисъль че борави съ различни „валути“, които на края трѣбва да се уравнятъ въ грошове. Така напримѣръ, когато бѣшѣ дошълъ въ Гърция да купува оръжие, бѣ му броена известна сума въ златни левове (франка), която сума трѣбваше да харчи въ Гърция по курса на гръцката драхма и всички тѣзи комплицирани операции сѫ приключени по единъ идеаленъ начинъ, безъ да се покаже нито една грѣшка, нито единъ грошъ дефицитъ!

Въ разходните пера тѣрсъхъ да намѣря перо за заплатите на четниците, но подобно нѣщо никъде нѣмаше, защото всички четници и войводи служеха на Македония безъ никакво възнаграждение. Единствената тѣхна награда бѣше желанието имъ, да се жертвуватъ за свободата на тѣхното поробено отчество!

Коледа 1938 г.

Лазо Т. Киселинчевъ

лонъ на дома стана събранието на членовете на македонския наученъ институтъ, предъ които подпредседателъ г. професоръ Никола Стояновъ даде отчетъ за културната дѣйност на института и за всичките тѣжести, които е имало да се превъзмогнатъ за издигването на дома.

Отчета му, обширенъ (92 страници) до най-малките подробности, даде точна представа за постоянната промисъль и за денонощните грижи на нѣколцина наши първи хора, на които специално се дѣлжи издигването и завършването на дома.

На всички бѣ изказана най-сърдечна благодарност. Приживѣ тѣ си сътвориха паметникъ, който ще сочи предъ поколѣнната всеотдайната имъ служба и непрекъснатите имъ грижи за създаване звеното, обединяващо всички ратници за на-

Македонски културенъ домъ

роднитѣ ни идеали, за гарантиране всичкитѣ възможности чрезъ перо и просвѣта да се изнася предъ обществата каузата, свещена и необорима, на нашата измѣжчена страна.

Литературната дейност на Мак. Наученъ Институтъ се изразява чрезъ 10-тѣ годишнина на списанието „Македонски прегледъ“, което, подъ вештото перо на починалия на 1 VI 1937 г. председател на института, професоръ Любомиръ Милетичъ, се издигна до положението на най-добре подреденото и най-луксозното издание всрѣдъ периодичния печатъ не само въ малката Българска държава. Нему могатъ да завиждатъ списанията и въ цѣлия свѣтъ. Подъ редакцията на горещо оплаквания професоръ Милетичъ институтъ изаде 36, отъ които негови собствени 13 трудове освѣтявачи всестранно борбите на македонския българинъ за повече правда, за повече свобода на македонската земя.

Г-нъ Владимиръ Кусевъ, председател на провѣрителната комисия, даде сѫщо така най-подробенъ отчетъ за всичкитѣ постѣпили суми, за изразходваното и за останалия дългъ за доизплащане на Македонския културенъ домъ. Той отправи горещъ апель къмъ македонската емиграция да се притече на помощъ съ своята лепта за посрѣщане задъл-

женията по издигването на дома, задължения, които вълизатъ на сумата 17 милиона лева крѣцло. Заявявайки че всички приходъ, всички разходъ е внасянъ най-подробно и най-точно въ съответнитѣ книжа, г. Кусевъ предложи управителния съветъ на института и провѣрителната комисия къмъ него да бѫдатъ освободени отъ всѣкаква отговорност.

И тоя отчетъ направи отрядно впечатление съ своята подробност и изчерпателност и съ мѣрките, които той препоръчва за правилния ходъ на института.

Следъ кратки разисквания управителниятѣ съветъ и провѣрителната комисия съ акламация бѣха освободени отъ отговорност, следъ което се пристѣпиха къмъ изборъ на новъ управителенъ съветъ и провѣрителна комисия.

Единодушно бѣха избрани за управителенъ съветъ: г. г. проф. Никола Стояновъ, проф. Иорданъ Ивановъ, проф. д-ръ Александъръ Станишевъ, Иорд. Бадевъ, проф. Дим. Ярановъ, Антонъ Кецковъ, проф. Владиславъ Алексиевъ, Христо Силяновъ, полковникъ о. з. Петъръ Дарвинговъ, Ст. Л. Костовъ, Димитъръ Стояновъ и проф. Стефанъ Баджовъ и за провѣрителна комисия, Владимиръ Кусевъ, Василь Узуновъ и Никола Гацевъ.

Заседанието се закри въ 3 часа следъ обѣдъ.

Македоно-Одринското опълчение

Когато военната тръжба даде сигнала и обяви настанилия вече моментъ за окончателна разплата съвсемъ въвковния ни тиранинъ, сърдцето на всички българинъ, отъ кждето и да бъше той, кждето и да се намираше по земното кълбо, пламна и всичко живо — болно и здраво, поднесе кръвната дань предъ отечествения олтаръ. Свѣткавичниятъ походъ и чрезмѣрниятъ героизъмъ, които прояви българинътъ, само за нѣколко дни прогони поробителите на нашата земя и народъ и смая не само турчина, но и цѣлия свѣтъ.

Всичко, което по писаниятъ закони на страната бъше освободено отъ военна повинност, се почувствува нѣкакъ си притѣснено, унизено и честолюбietо, достойностъто и патриотичното чувство, еднакво бушуващо въ душата му, му повелѣда и то да вложи своята потъ и кръвъ къмъ кръвта на своя братъ и съ общи усилия да изгради величието на българския народъ, и, невръстния още юноша до побѣдъния старецъ, облагодетелствувания отъ сѫдбата гражданинъ до най-обикновения работникъ, умствения аристократъ до неграмотния, колѣннопреклонно моли да не бъде отказано участието му въ общите усилия на народа. Македоноодринци, които всички до единъ бѣха взели участие въ освободителните борби, като легални или нелегални дейци, кой кждето се намираше, зарадъзаха всичко и тръгнаха на война. И, ето, заведения отъ най-голѣмъ машабъ, съ милионни интереси, до дребни халладжийници и хлѣбопекарници, всички спуснана кепенци и въоръжени и екипирани кой както може, се явиха предъ военните власти. Имаше случаи, въ които богатиятъ банкеръ или хотелиеръ

отъ Америка тръгваше съ цѣла въоръжена отъ самия него чета.

По тоя начинъ се събраха 16,000 доброволци отъ освободените и неосвободените части на българското отечество, отъ американскиятъ съединенища, Канада, Ромъния и всички други мѣста и държави.

Разпределени на 15 дружини, опълченците проявиха нечутъ героизъмъ. Тѣ прегазиха Родопите, плениха Яверъ паша при Мерхамлѣ и се отзоваха въ Шаръ-кѣй, кждето се хвърлиха „на ножъ“, безъ нито 1 ножъ на пушките си, и само съ героизъма, съ духа си провалиха турския десантъ и отрѣзаха всѣкаква надежда за реваншъ у турцитѣ.

Въ междусъюзническата разпра, тѣ взѣха най-живо участие и не отстъпиха ни педя мѣсто предъ бѣсните атаки на противника. Повече отъ 1800 безкръстни гробове на опълченците ще сочатъ предъ идните поколѣния усилията на българина да обедини своето отечество.

25-годишнината отъ славния подвигъ на нациите доброволци бѣ отпразнувана по най-тържественъ начинъ отъ Македоноодринскиятъ опълченски дружества.

Въ София тържеството бѣ импозантно, Сутринта на 6 февруари се отслужи панахида въ църквата „Св. Недѣля“ отъ Стобийския Епископъ д-ръ Кирилъ. Църквата бѣ препълнена съ богомолци.

Вечеръта, при великолепно добре подрана програма, се състоя много добре посетена вечеринка въ Македонския Културенъ домъ.

Учебното дѣло въ Воденъ и воденско

„Много краища на Македония сѫ чудно хубави. Тѣхъ можемъ да посочимъ като всесвѣтски красиви кѫтове, които нѣматъ равни на себе си. Воденъ, напримѣръ, това е разкошенъ даръ на природата, резултатъ отъ най-хармониченъ сборъ на природните сили. Помислете си едно плато, създадение вѣковно на варовитата вода, която излиза изъ земята на единъ путь, като подводенъ оттокъ на Островското езеро. Платото се спуска отвесно съ височина по-голѣма отъ 100 м., а въ полите му се разтила плодородно поле, последна ивица отъ широката кампанска (солунска) низина, по която текатъ Вардаръ и Бистрица и въ която се разтила прочутото пазарджиско езеро-блato. Върху платото лежи градътъ *Воденъ*; много негови кѫщи стърчатъ надъ самия спусъкъ и изъ тѣхните прозорци се открива омаенъ изгледъ къмъ широкото поле, покрито съ гѣста растителностъ, чиято прѣснота и хубава зелена боя ни поразява съ своите най-различни нюанси. Това красно поле носи хубавото име *Лжъ*.“

Рѣката Вода, раздѣлена естествено и отъ човѣшка рѣка на много вади, навлиза стремливо въ града и тече ту презъ открыти полянки, между грамадни стари платани (чинари, явори), ту се провира изъ тѣсните улици на града, покрити съ лози, по-ведени отъ узрѣли гроздове и благоуханѣцвѣтъ, ту се губи въ самите кѫщи, докато стигне най-после рѣбра на платото и полети съ шумъ къмъ низината.

Грандиозни сѫ водопадите на Тиволи въ Италия, но на тѣхъ липсва онай растителна обивка, която придава особена прелестъ на воденските, предъ бистрите снопове вода, която се хвърля съ мощъ отъ височината, и, ту се губи въ зеленина, ту, ударена отъ нѣкоя издадинка, се прѣска на прахъ, за да се събере малко по-доле въ нѣкой улей, и стигне най-после дъното, дото се образува често малки красиви езера. При тая гледка може да дойде въ вѣзоргъ и най-голѣмиятъ меленхоликъ.

Предъ величествените воденски водопади може да почувствува всѣки човѣкъ услада и потикъ на ума къмъ разсѫдженіе отъ различенъ характеръ. Поетътъ, който търси възвишеното, силното и пленителното въ природата, ще усети предъ воденските водопади трепетъ въ сърдцето си и римитъ, че се наредятъ отъ само себе си, за да изразятъ блѣсъка и шума на водата и чудните шарки на джгата, образувани отъ капките, които обиваватъ склона на платото и кърмятъ богатата растителностъ по него.

Изобилната вода, която тече на вади изъ града и въ Лжга и на ситни капки се носи изъ въздуха, южно-европейската топлина и мекия морски лъхъ отъ югъ, защитително положение на Воденъ — всички тѣзи предметства способствуватъ да се развие тукъ много богата растителностъ. Тука срещнахъ за първи путь много нови за мене растения. Високо се издига въ самия Воденъ и въ Лжга дървото копривка, видъ облагороденъ

бръстъ, мечево дърво, напомнящо широко разклонени черници, съ дебели тъмно-зелени листа, доброцвѣтъ, салкъмestъ храстъ, образуващъ гжсти, живи плетове въ лозята и градинитъ, сирка, дребни, жълтеникави фурми, отъ които варятъ хубава ракия. Въ лозята и Лъга растятъ въ изобилие овощни дървета, орѣхи, смокини, бадеми, нарове и пр. Въ нивите се редятъ на гжсто добре отглеждани черници. Копринарството съставлява главното срѣдство за прехрана на тукашното население. Не по-доле стои и овошарството.

Силно впечатление правятъ вѣковните платани, въ чито дънери зънятъ вече големи хралини. Интересно е цвѣтето „Росно“, при което илюзията, че имашъ предъ себе си листа, покрити съ едра роса, е пълна и поразителна“, (Професоръ д-ръ А. Иширковъ).

* * *

Воденъ е разположенъ на високо плато, до 300 м. височина, образувано отъ разклоненията на Нидже пл. и Дурла. Въ ясно време отъ Воденъ се виждатъ Солунъ и морето, Св. Гора, пл. Олимпъ и др. високи върхове.

Градътъ се намира на 70 км. на западъ отъ Солунъ, по прочутия пътъ Via Egnatia построенъ отъ римляните съ начало Дурацо — Охридъ — Битоля — Солунъ и т. н.

Воденъ е единъ отъ най-старите градове на Балкански полуостровъ. Наричалъ се е Едеса — фригомидийско название, което означава „изобилие на води“. Славяните, като се заселили по тия места, богати съ вода, превели името Едеса на славянски — Воденъ, и рѣката презъ града — Вода.

Едеса е билъ столица на Македонското царство отъ 814 г. пр. Хр. до царуването на Архелай (413—399 г. пр. И. Хр.), който се измѣтилъ въ гр. Пела, недалеко отъ днешния гр. Енидже. Следъ това Едеса служилъ за резденция на македонските царе.

При раздѣлянето на Римската империя Едеса попадналъ въ източната част, въ втория езархатъ (Македония и Илирия).

Въ времето на царь Самуила града попадналъ подъ българско владичество; презъ 1342 подпадналъ въ рѣгбетъ на сърбския царь Душанъ Силни, въ 1355 г. отново е подъ визант. власть и най-сетне въ 1382 г., турския полководецъ Тимурташъ паша го покорилъ. Отъ 1913 г. Воденъ пакъ става Едеса подъ гръцко управление.

Воденъ и воденско не сѫ могли да търпятъ турско робство и при всѣка възможност правили опити да се измѣкнатъ изъ робските вериги.

Гръцкото възстание отъ 1821 било посрѣдното съ въодушевление отъ цѣлото население. Тогава действуватъ борците: Карамице отъ с. Ошляни, Константинъ Бино отъ Воденъ, рода Държиловци отъ с. Държилово, Панайотъ Наумовъ и легендарниятъ Марко Бацарисъ (бочар—бочварь). За по-новите времена не говоримъ, защото мѣстото и целта на статията не позволяватъ това.

* * *

Християнството много рано—още въ II вѣкъ—е проникнало въ Воденъ.

Когато Охридъ е станалъ столица на българ. царь и българ. патриархъ, Воденъ е миналъ подъ ведомството му, и останалъ въ предѣлите на охридската архиепископия дори до нейното унищожение

(1767 г.). Оттогава до началото на 70 години на мин. вѣкъ Воденъ и воденско сѫ подъ фанариотско иго. Близостта на Солунъ, Нѣгушъ и Беръ, съ които е билъ въ икономически врѣзи, Воденъ е станалъ огнище на елинизма, и гражданитѣ гордо се наричали елини. Процесътъ на окончателно погърчаване билъ бавенъ и колебливъ, защото масата въ околията е била чисто българска и силно консервативна. Пъкъ и скоро повѣва вѣтърътъ на събуждане и народностно съзнание.

Големъ дѣлъ въ това събуждане има градътъ Солунъ, въ който сѫ работили Кириакъ Държиловичъ, отворилъ презъ 1852 г. печатница; Георги Динката, основателъ на българската община въ този градъ; Славка Динкова, първата българска учителка. Тѣ били въ врѣза съ роднини и познати въ родния имъ градъ (Воденъ) и сѫ оказвали силно влияние върху тѣхъ.

Воденскиятъ митрополитъ Никодимъ—човѣкъ благоразуменъ и умѣренъ—билъ на мнѣние да се направи отстѣжка на славянските му пасоми, като имъ се разреши да се чете евангелието на мѣстно наречие и въ училището да се учи и на български. Съ арихиерея били съгласни и нѣкои отъ старите първенци и еснафите. Обаче въ града е имало доста интелигентни младежи — гръцки възпитаници отъ атинския университетъ, особено нѣколцина доктори. Тия разпалени елини силно се опълчили противъ владиката и неговите привърженици. Тѣ били подкрепени морално и материално отъ солунския силогосъ.

Отъ тукъ започва църковния въпросъ въ Воденъ. Началото му се смята 1863 год., когато воденските еснафи натоварили учителя Търпо Яневъ отъ с. Косинецъ (Костурско) *, който обучавалъ въ училището по гръцки, но познавалъ много добре и славянски, и за да преведе евангелието на мѣстно наречие, му опредѣлили възнаграждение 2,000 гроша.

Водачъ на еснафите, и изобщо на умѣрената партия, е билъ Хаджи Геле, по чието енергично настояване трѣбвало да се чете евангелието на български. Ала владиковите противници, чрезъ солунската гръцка община сполучили да дигнатъ отъ Воденъ митрополитъ Никодима и мѣстото му заель Агатангелъ — ревностенъ фанариотинъ, безусловно предаденъ на „мегали идея“.

Съ разни интриги той успѣлъ да раздриби Гелевата партия и да осуети въвеждането на славянски езикъ въ богослужението. За честь на воденските българи, на чело на народното събуждане заставатъ още по-решителни и по-родолюбиви мѫже, каквито сѫ: Георги Готовъ, фабриканть, Бр. Занешеви, Хр. Камче, Хр. Лимбаръ и др. Тѣ вече не се задоволявали съ отстѣжки, напр., да се чете евангелието на мѣстно наречие, но искали да имъ се отстѣжи една отъ 7-те църкви въ града, дето да се служи на славянски. Гръкоманите не искали и да чуятъ това.

Българите се оплаквали предъ правителството въ Воденъ и Солунъ много пъти, но разрешението на въпроса се протакало и тѣ се черкували въ дома на своя водителъ Гого, дето въ долния етажъ

*) Търпо Яневъ по-късно се рѣкоположилъ въ свещен. санъ и съ името попъ Търпо Поповски е билъ дълги години единъ отъ най-самоотвержените борци за народност и свобода.

на фабриката му била отдълена стаичка за параклисъ (1865/66). Това положение е траяло чакъ до 1872 г.

Насърдчени отъ посещението на Шевкетъ паша, Солунски валия, нарочно дошълъ да анкетира църк. разпра въ той градъ, презъ май, въ деня на празника св. Конст. и Елена, българите решили да действуватъ смело.

Още презъ нощта разпаленитъ млади българи: Григоръ Чомовъ, Петъръ Божковъ и Ичо Занешевъ се вмъкнали въ черквата „Св. Врачъ“, сутринъ отворили я и българите нахлули вътре на чело съ Гоговъ, Занешевци, Хр. Камчевъ, Хр. Лимбарчевъ, Н. Люшката и др. Гърцитъ веднага се оплакали и самъ Каймакоминътъ съ стражари и войска заобиколиъ черквата и заповѣдалъ да се изпраздни. И понеже това не станало, силомъ влѣзналъ вътре и самъ почналъ да бие народа. Жената на Камчевъ ударила съ чадъра си по ръжата каймакамина, а и другитъ българки се нахвърлили върху стражарите.

На другия денъ всички видни български първенци били оковани въ вериги и изпратени въ затвора „Канли—Кул“ въ Солунъ,

Обаче не се е минало 10 дни, първенците били освободени и черквата „Св. Врачъ“ отстъпена на българите.

Така свърши въпросътъ съ отдълнянето на българите въ Воденъ отъ патриаршията. И следъ тоя радостенъ край на въпроса, терзанията и интригите отъ страна на гъркоманите не преставали; арести, обиски, изтезания, периодически се повтаряли; ала воденскиятъ българинъ ималъ предъ очите си единъ увѣнчанъ съ успѣхъ трудъ и единъ здравъ залогъ — свой молитвенъ домъ.

Тая утеха му вдъхва ревностъ да се бори и за свой домъ на просвѣта — училище.

Пръвъ пътъ българско училище се отваря въ Воденъ на 22 ноември 1869 г. ст. ст.

Нѣмаме точни сведения кои учители кога сѫ учителствували, но знаемъ, че пръвъ такъвъ е билъ даскаль Агапи Войновъ, когото гръцкиятъ владика наклеветилъ като бунтовникъ и заради това е билъ дигнатъ следъ 10—15 дни учителствуване. Други учители сѫ били К. п. Стефановъ отъ Силистра, който, наклеветенъ, е билъ обѣсенъ въ Солунъ; Г. Маджунковъ отъ Щипъ, преждевременно напусналъ града, защото не получилъ нѣкаква заплата. Други учители: Дим. Стойчевъ отъ Одринъ, Търпо Яневъ (попъ Търпо), Дим. Македонски отъ Ембore, и незабравимата труженица Станислава, дъщеря на пионерката на девическата, просвѣта, Баба Недѣля Петкова отъ Сопотъ.

За дейността на Станислава, като учителка въ Воденъ, подробни сведения се даватъ въ статията, „Изъ спомените на две учителки въ Македония“ въ „Македонски прегледъ“ год. I кн. 3 и 5—6.

Отъ начало много колебливо е вървѣло учебното дѣло, защото му сѫ правени тежки спѣнки, но най-после българското търпение надвило и пътътъ къмъ напредътъ е билъ изгладенъ, доколкото това е било възможно при единъ тирански режимъ и при низкитъ козни на единъ вѣченъ врагъ.

Като преминаваме къмъ развоя на училищното дѣло въ Воденъ и Воденско, ний сѫтаме за нуждно да представимъ нѣкои статистически данни относно населнието.

Презъ турския режимъ Воденъ бѣше околийски центъръ — седалище на каймакаминъ — и спадаше въ Солунския виляетъ.

	българи христ. мохам.	турци	власи
I Градътъ	броеше 7000 —	4000	30
	цигани 40	разни —	Всичко 11070*)
	българи христ. мохед.	турци	власи
II Околията	25839 + 7940	8098	430
	цигани 873	разни —	Всичко 43180

Отъ общото число на българите

I. Въ града е имало 3600 ж. българи езарх. и 3400 ж. бълг. патриаршисти.

II. Въ околията: 17384 ж. българи езархи

Здрава основа на учебното дѣло се поставя, отъ когато то влѣзна подъ прямото ведомство на езархията. Оттогава, макаръ често смущавано отъ спѣнки и интриги, то върви напредъ и прави бѣрзъ напредътъ.

I. ОКОЛИЯТА

	училища осн. клас.	учители осн. клас.	ученици осн. клас.	забав.
1886/87	8 —	16 3	342 24	—
1891/92	13 —	20 2	360 14	129
1896/97	18 1	24 7	520 57	388
1899/900	19 2	36 —	602 71	463
1902/903	20 1	38	1400	

Сѫщата уч.

г. гърцитъ 19 1 35 935

II. Напредътъ на класното училище въ Воденъ се представява отъ следните данни:

Презъ 1882/83 е било основно

“ 1883/84 се отваря I класъ съ 33 ученици

“ 1884/85 II “ 28 “

“ 1885/86 III “ 25 “

После става II-рокласно до 1890/91 уч. год., откогато става пакъ третокласно съ 90 уч.-ци. 1895/96—96 уч.-ци, 1896/98—99 и т. н. 1901/902—102.

Прегледътъ ще свърши съ последната година на българ. учебно дѣло въ Македония —

1911/1912:

Презъ последните години на турското владичество въ Македония воденската каза бѣше намалена съ 27 села, които бѣха придадени къмъ новообразуваната Караджаабадска или Сѫботска съ центъръ Сѫботско. Тази каза обхваща покрайнината Мъгленъ и нѣкои села отъ Гевгелийско. Българското учебно дѣло за предметната година и каза не влиза въ данните, които даваме по-доле.

1-о Воденската каза презъ нея година броеше 43 села, отъ които 38 чисто български, а отъ тѣхъ 31 езархи.

Отъ последните въ 21 села е имало българ. училища: Теово (отъ 1872 г.), Острово (1880 г.), Кронцелево (1863), Владово (1873), Жерви (1891), Месимеръ (1888), Почекъ (1890), Вълко-Янево (1888),

2-о Въ селските училища (1911/12 г.)

	мжж.	ж.	Всичко
1. Въ осн. училища селата	365	292	657
2. „градъ Воденъ	218	103	321
3. Забавч. града и селата	199	50	249
4. Третокласно училище въ града	71	38	109
	853	483	1336

МАКЕДОНИЯ — Етнография и статистика — Василь Кънчевъ, стр. 148.
La Macédoine et sa population chrétienne D. M. Brancoff.

3-о Числото на учителите:

	мж.	жен.	Всичко
a) Града основни класни	3 4	3 0	6 4
	7	3	10
b) Селата основни	15	11	26
Всичко	22	14	36

Всички училища, градските и селските, събили съмъсени.

Воденската кааза, Караджаабадската, части от Гевгелийската и Енидже-Вардарската съставлявали от 1908 година една епархия — Воденската със седалище Воденъ.

Ил. Ивановъ.

Положението

Презъ изтеклият нѣколко седмици станаха три събития, които не съдържатъ, но заслужаватъ особено да бѫдатъ отбелязани и пояснени, тъй като тѣ съставляватъ съществени моменти отъ развоя на политическия работи въ Европа.

Въ западно-срѣдиземноморския води, нѣкѫде къмъ Испания, станаха нападения надъ английски търговски пароходи, два отъ които потънаха вследствие на тия нападения.

Въ Германия се извѣрши промѣна, която засъгна прѣко армията и косвено — цѣлия германски политически животъ. Министърътъ на войната и началникътъ на щаба на германската армия напуснаха своите постове, и канцлерътъ Хитлеръ стана главенъ шефъ и на раслата въ стари военни традиции германска армия.

Къмъ това трѣбва да се прибавятъ и промѣните, станали по сѫщото време и въ германското министерство на външните работи. Най-важната отъ тѣзи промѣни бѣ, безспорно, освобождането на досегашния министъръ на външните работи г. фонъ Нойратъ отъ длѣността, която замѣщаше съ всепризната компетентност и авторитетъ и замѣстването му съ доскорашния германски посланикъ въ Лондонъ г. фонъ Рибентропъ, днесъ вече германски министъръ на външните работи. Отзовани бѣха и нѣколцина германски-посланци на видни постове въ чужбина.

Третото важно събитие, което основателно привлѣче вниманието на политическия свѣтъ въ Европа, бѣ промѣната, която стана въ управлението на Ромъния. Тая страна едва започнала да „национализира“ своя животъ при управлението на г. Октавианъ Гога, направи новъ оствъръ завой: Карлътъ повѣри работите си на Патриарха, като му осигури сътрудничеството на нѣколцина бивши министри-председатели на Ромъния, и оповести, че и това „народно“ правительство ще внесе нѣкои дѣлбоки промѣни въ вѫтрешния политически животъ на страната.

Потопяването на двата английски пароходанакара британския лѣвъ да покаже зѣбите си и да съобщи на заинтересуваните правителства, че английскиятъ военни пароходи въ Срѣдиземно море ще нападатъ безъ предупреждение, веднага, всѣка подводница, която забележатъ подъ водата въ открыто море вѣнъ отъ испанската морска зона. Съ тая мѣрка Англия задържа на достойна висота престижа си на най-мощна владѣтелка на моретата и една опасностъ за разширяване и въ Европа на кървавия конфликтъ въ Испания.

По-късно ще бѫде точно установено кои сили действуватъ понастоящемъ за поддръжането и разгарянето на този конфликтъ. Фактътъ, че съществуватъ такива сили и британската енергична мѣрка е отъ естество да ограничи испанския конфликтъ.

Следъ повредите, нанесени на английски кораби въ китайските води отъ японски аеропланни бомби, потопяването на английскиятъ търговски пароходи въ Срѣдиземно море можеше действително да наруши самообладанието на британското общество, но това не стана. Ние сме свидѣтели на още една забележителна проява на британско хладно-кървие, благодарение на което важните за страната въпроси се разглеждатъ тамъ не всрѣдъ горещите пушещи на страстите, а при една бистрота на атмосферата, при която разумътъ анализира спокойно, виждайки ясно далечните хоризонти.

При все това, може би не е далече отъ истината и предположението, че тази английска търпеливост се обуславя по настоящемъ и отъ опасността, която се надига за Британией отъ къмъ китайските морета. Тамъ ставатъ събития, които сѫ много по-важни за нея отъ всички други конфликти, които избухватъ тукъ-тамъ въ Европа. Ето защо Лондонъ проявява въ Европа такава търпеливостъ, такава отстѫпчивостъ и готовностъ за миролюбиво уреждане

на споровете, дори и при риска Англия да бѫде смѣтната отъ европейското обществено мнение за сила съ намалено вече влияние.

Дѣржането на Англия по Срѣдиземноморския въпроси се опредѣля, освенъ отъ желанието ѝ да бѫде свободна за главни действия въ Далечния изтокъ, но още и отъ желанието ѝ да не остави неопитани и последните срѣдства за миролюбиво уреждане на срѣдиземноморския въпроси съ Италия, като гледа да не стане последната неинъ решителънъ и непримиримъ врагъ. Великобритания се чувствува по-силна отъ Италия, и може да си позволява лукса да увещава Мусолини за приятелско уреждане на споровете, които дѣлятъ дветѣ страни. Освенъ това, Лондонъ сигурно се ласкае отъ надеждата, да въздействува и попречи на едно окончателно съюзяване на Римъ съ Берлинъ.

Каквите и манифестации да се устройватъ въ Германия и въ Италия за взаимни врѣзки, Лондонъ знае добре, че има доста въпроси, по които Мусолини иска да има развѣрзани рѣце. А едно отклонение на Мусолини отъ Берлинъ би намалило международната обтегнатостъ въ Европа, увеличена и отъ прословутата осъ Римъ — Берлинъ.

Това сѫ, разбира се, надежди, но за Лондонъ тѣ не сѫ съвсемъ напразни. Затова въ последните дни започнаха пакъ дипломатически разговори за сприятияване между Италия и Англия.

Мусолини има живо чувство за действителността и даде доказателства за способностите си като реаленъ политикъ, та не е чудно да не остави разочаровани англичаните държавници за надеждите имъ да построятъ мостове за споразумение съ Италия.

Днешниятъ международенъ политически животъ е тѣй колебливъ, че не сѫ изключени и най-невѣроятни на гледъ комбинации: дѣржавите във вѫтрешно не сѫ добре засякали и повечето отъ тѣхъ се проиждатъ отъ вѫтрешни недоволства и стопански мѣжнотии.

Ето случаятъ съ Германия, която отъ нѣколко години насамъ има само успѣхи на международното поле, и вѫтрешно. Въ нея станаха неочекани промѣни, които се изтъкуваха въ чужбина едва ли не като една революция. Роловолюция не стана, но и туй което се извѣрши, не е нѣщо малозначително. Все пакъ, и при оскѫдните данни, може да се предположи, че отстраняването на министра на външните работи, тоя на войната и на начальника щаба на армията, както и промѣните въ висшия дипломатически и воененъ персоналъ се дѣлжатъ на една вѫтрешна криза, която Германия изживѣ въ последно време.

Както се знае, на чело на нац.-социал. партия е г. Хитлеръ, водачъ на национал-социалистите, и самото управление доби качеството „национал-социалистическо“, нѣщо повече: днесъ самата Германия вече минава за национал-социалистическа.

Но, Германия е стара страна съ обществени групи съ много силно и дѣлбоковкоренено влияние, които сѫ били далече отъ социалистическите идеали и методи на действие. Това бѣха военните срѣди и срѣдите, представляващи едната индустрия и едрия капиталъ изобщо. Хитлеровиятъ националенъ социализъмъ, наистина не е комунизъмъ, нито онзи социализъмъ, който го знаемъ отъ интернационализътъ, но все пакъ — той е една идеология, която приятно гъделичка работническите срѣди въ Германия и дразни срѣдите, които винаги сѫ гледали съ неприязнь и дори отвращение на каквъто и да е социализъмъ. Но тия срѣди търпѣха този хитлеровъ, своеобразенъ социализъмъ, понеже г. Хитлеръ съумѣваше да сгорещава въ едно национално чувство около своята личностъ цѣлия народъ чрезъ успѣхъ, които постигаше на международна почва за Германия. До сега и армията и срѣдите, предсъставляващи едната индустрия и едрия капиталъ, бѣха привлѣчени къмъ дѣлата, реформите и пла-

новетъ на национал-социалистическия водач г. Хитлеръ; тъ, обаче, не бѣха слѣти, не бѣха претопени и обезличени въ национал-социализма, като идеология.

Хитлеръ, застаналъ на чело на Германия, трѣбаше не толкова да управлява, колкото да води. Особенитетъ германски режимъ изисква динамични дѣйствия, завоевания (не непремѣнно военни) и Хитлеръ схваща това и наистина не-прекъснато действува, поставяйки силитъ на цѣла Германия въ услуга на все нови и нови свои планове за постигане на известна само нему и на най-приближенитѣ му хора цели.

Затова, вѣројатно, г. Хитлеръ е решилъ да поеме самъ лично вѣрховното шефство на войската, като си обезпечи сътрудничеството на близки свои, вѣрни военни.

Заедно съ това, той създаде особена политическа формация, нѣщо като висше политическо съдѣтство, за да може въ всички моментъ самъ да има въ рѣжетъ си всички най-важни функции на държавата. Той бѣ вече не само национал-социалистически водачъ, но придоби и качество на универсалентъ, пълънъ шефъ и предводителъ на всички важни работи въ Германия.

За политическиятѣ наблюдатели въ свѣта така се очертава тая промѣна въ Германия. Промѣната възбуди голѣмъ интересъ и събуди очаквания за предстоящи важни събития въ Германия. Още повече, че това съсредоточаване на всички най-важни власти въ рѣжетъ на г. Хитлеръ, може да се тълкува и като предназначение за намѣренето на Германия да пред приеме вънъ отъ своите граници нѣкакви рдшителни акции, изискващи още по-голѣма свързаностъ и сплотеностъ на германските национални сили.

Признания за подобни акции вече се явяватъ. Неочаквано за вѣнчния свѣтъ, въ резиденцията на г. Хитлеръ, въ Берхтестаденъ, стана нѣколко часовица среца между Хитлеръ и австрийския канцлеръ Шушнигъ. Тая среца изненада общественото мнение и по преценката на най-мѣродавните вестници въ Англия, Франция и въ други страни, тя е била отъ извѣнредно голѣма международна важностъ и едва ли не най-важното събитие отъ дълго време насамъ.

Австрия, наистина е малка страна, но положението ѝ въ Срѣдна Европа я прави да има много голѣмо значение, особено пъкъ въ врѣзка съ итало-германските отношения. Ето защо не е чудно, ако политическиятѣ канцеларии сѫ така бдителни, когато стане случай да се извѣрши нѣкаква промѣна въ Австрия, а още повече — ако тая промѣна е въ нѣкаква врѣзка съ стремежа на Германия да присъедини къмъ себе си тая нѣмска страна.

Третиятъ крупенъ фактъ, заслужаващъ особено внимание, е последната правителствена промѣна въ Ромъния. Въ много кратко време управлението на тая страна мина отъ едни рѣже въ други, — отъ едни крайни националисти, които тепърва ще има да прилагатъ една програма, отличаваща се също съ стремежъ да се пречисти коренно вжтрешиятъ животъ на страната отъ известни недѣзи, спътващи правилното национално развитие на Ромъния.

Въ чуждестранни и въ български вестници се появиха хумористични рисунки, представящи падането на правителството на г. Гога, като причинено отъ еврейската опозиция и контраакция, следъ като бѣ започнало силното преследване на еврейството въ страната. До известна степень това тълкуване отговаря на истината, но то не изчерпва причините за ромънския кризи.

Еврейството, отличаващо се съ пъргавината на своя умъ, може да схване кѫде може да се използватъ най-добре и най-резултатно за него политическиятѣ настроения среца съ правителството на Гога и направи, което му бѣше възможно за засилването на чуждестранните влияния и настиски, които, сигурно и безъ неговитѣ ходатайства и мол-

би, щѣха да се извѣршатъ, за да се отклони Ромъния не-толкова отъ противоеврейската си политика, колкото отъ политиката, която можеше да я отдалечи отъ лагера на френско-английските сили и да я тласне къмъ групата на авторитарните европейски сили.

Не бива, обаче, да се смѣта, че въ назначаването на патриарха Миронъ за председателъ на ромънския министерски съветъ и изобщо въ образуването на правителството на национално единение не сѫ играли важна роля преди всичко самите ромънски политически сили, осажддащи крайностите, на които така юношески се бѣше отдало правителството на Гога, което нѣмаше довѣрието на мнозинството отъ ромънския народъ. Така че, бѣрзото му падане отъ власть може да се смѣне за резултатъ на единъ политически процесъ, който говори за доста здраво политическо развитие въ Ромъния. На това се дължи, че тия две критически за страната правителствени промѣни станаха безъ особени сътресения.

Сегашното ромънско правителство сѫщо не е много стабилно. И нему предстои тревожни дни и голѣми вжтреши прѣчки за преодоляване, защото Ромъния, изглежда, се виндука принудена да слѣе въ единъ здравъ националенъ духъ разпръснати, често враждаци помежду си и въ известно отношение намиращи се подъ чужди влияния свои сили. Въ днешното време, когато всѣка държава сѫщта и мобилизира силите си за служба на национални застрашени интереси, Ромъния, чийто градски-търтовски, финансъ и дори културенъ животъ въ голѣма степень носи печата не въ рѣжетъ не неромънски елементи, сѫщо е заставена да се „национализира“. Въпросът е — при изпълняване на тая задача, не ще ли се увлѣче и не ще ли прибѣгне къмъ крайни мѣрки, които могатъ да я извадятъ отъ равновесие и разкажатъ врѣзки, които понастоящемъ я свързватъ съ нѣкое отъ европейските сили?

Утрешните дни и отъ къмъ Ромъния сѫ пълни съ изненади.

Бълг. училища въ Добруджа закрити

„Добруджански новини“, излизашъ въ Добричъ, пише: „Поканата за празнуване десетгодишнината отъ първите випуски на нашите гимназии ще се замѣни съ покана за погребение на сѫщите тѣзи гимназии, създадени съ толкова жертвъ въ миналото.

Съ единъ замахъ закриха се горните класове на българските мѣжка и девическа гимназии въ гр. Добричъ.

Ония, които въ миналото сѫ взели живо участие и следятъ отблизо живота на българските училища, а главно на българските гимназии въ Добричъ, знаятъ много добрѣ, какъ се развиха и засилиха гимназиите въ миналото и какъ се отслабиха и разрушиха и закриха сѫщите тѣзи гимназии днесъ предъ очите на цивилизована и културна Европа“.

Единъ миль привѣтъ отъ провинцията

Илюстрация Илинденъ

Господи закъснѣхъ да ви изпратя парите за спансането на Илинденъ, ето сега ви изпращамъ 240, двеста и четиридесетъ лева за 2, две години, и парите ви ги изпращамъ по пощата. Молимъ щомъ ги получи господинъ редактора Кирилъ Христовъ да ги предаде на списание Илинденъ и да ми се отговори веднага, и като старъ Илинденецъ ви честитъ светлите Велики празници. Горещо поздравявамъ всички братя и другари Илинденци.

Нови Пазарь.

Кузо Д. Маняцки.

ДРУЖЕСТВО „ИЛИНДЕНЪ“ — РУСЕ

СКРЪБНА ВѢСТЬ

Дружеството съ прискърбие сѫобщава на своите членове (Илинденци), че на 6 февруари т. г. предаде Богу духъ нашия членъ

ИВАНЪ КОСТОВЪ МАНОВЪ

63 годишенъ, родомъ отъ гр. Охридъ — Македония, бивш четникъ Рѣсенски районъ

Още единъ отъ плеядата борци за дѣлото на святията Македония отива въ вечността.

Дружеството изказва своите дѣлбоки съболезнования къмъ опечаленото семейство.

Утре, 8 токо, въ 3 часа следъ обѣдъ, тленните останки на покойния ще се вдигнатъ отъ домътъ му на ул. „Чавд. Войвода“ № 29, а опѣлото ще се извѣрши въ църквата „Вс. Свѣтихъ“.

Поканватъ се дружествените членове (Илинденци), съ своето присѫтствие да отдадемъ почитъ къмъ покойния. МИРЪ НА ПРАХА МУ — БОГЪ ДА ГО ПРОСТИ!

Русе, 7 февруари 1938 г.

Отъ дружеството

Мислете за децата!

Осигурете имъ бѫдещето!

**Това става най-лесно съ един специална застраховка за деца
ПРИ**

ДРУЖЕСТВО „ОРЕЛЪ“

„ОРЕЛЪ“ застрахови най-добре

**Сведения и упътвания се даватъ съ готовност
отъ главната дирекция**

**въ София, ул. „Алабинъ“, 48 (собствено пале) и отъ
представителитъ въ провинцията.**

Телефони: 2-19-16 и 2-19-17.

ЧИНОВНИЧЕСКО

КООПЕРАТИВНО ВЗДИМОСПОМОГАТЕЛНО Д-ВО

Стои на първо място въ застрахователната индустрия въ България. То е основано през 1905 година и днесъ наброява надъ 100.000 члена кооператори.

ЗАСТРАХОВАНЪ КАПИТАЛЪ:

По животъ	1.700.000.000 лв.
По нилище	90.280.000 "
По понаръ има надъ 25.000 обекти за стойностъ .	6.000.000.000 "

Чиновническото дружество склучва застраховки за деца при най-либерални условия и куланто изпълнение на задълженията.

Родители, помислете за вашето дете! Гарантирайте бѫдещето му!

Чиновническото дружество склучва застраховки и за

ПЕНСИЯ,

съ която всъси може да осигури известна сума за старини.

ЧИНОВНИЧЕСКОТО дружество намалява премиите на своите членове, защото последните участвуват реално въ печалбите му — до сега съ изплатени, като дивидентъ

60.732.663 лева.

ЧИНОВНИЧЕСКОТО дружество прие управлението на застраховките на българските граждани при Австрийския Фениксъ.

Печалбите на ЧИНОВНИЧЕСКОТО дружество съ предназначени за обществено полезни цели.

ЧИНОВНИЧЕСКОТО дружество полага грижи за подобрене здравето на своите членове и тъхните деца. Създадени съ лъчебни курортни станции за нуждаещите се членове въ Св. Константинъ — за деца, въ Вършецъ, Банска и Хисара — за възрастни.

Българска Земедълска и Кооперативна БАНКА

ОСНОВАНА 1864 ГОДИНА

Извършва всички банкови операции, приема спестовни влогове, срочни и безсрочни, при най-износни условия

Седалище и управление въ София

100 клона и 48 агенции въ всички производителни земедълски градове и села. 250 популярни банки въ цялата страна, които извършватъ влогово-акредитивна слуњба.

